

ISSN 0354-6543

ЗБОРНИК РАДОВА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У ПРИШТИНИ

1/2025

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**ЗБОРНИК РАДОВА
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА
У ПРИШТИНИ**

Бр. 1/2025

Косовска Митровица

САДРЖАЈ

РЕЧ УРЕДНИКА	15
1. Стефан ФИЛИПОВИЋ САВРЕМЕНА УГРОЖАВАЊА ВЕРСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА ВЕРНИКА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ НА ПРИМЕРУ ЛАТЕНТНЕ АЛБАНИЗАЦИЈЕ САКРАЛНИХ ОБЈЕКТА МАТЕРИЈАЛНЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ	17
2. Др Ивица ЛАЗОВИЋ ПАНДЕМИЈА КОВИД-19 КАО ТЕСТ КОНЦЕПТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ИЗАЗОВ РАДНИМ ПРАВИМА	31
3. Академик др Миодраг Н. СИМОВИЋ, др Владимир М. СИМОВИЋ ЗАШТИТА СЛОБОДЕ КРЕТАЊА КАЖЊАВАЊЕМ ЗА КРИВИЧНО ДЈЕЛО ОТМИЦЕ У ПРАВУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	43
4. Др Ратомир АНТОНОВИЋ ЗАШТИТА ДЕЦЕ ОД ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА – УЛОГА ОБРАЗОВНИХ ИНСТИТУЦИЈА	59
5. Милош БУКЕЈЛОВИЋ, др Љубинко МИТРОВИЋ НАЧЕЛА УПРАВНОГ ПОСТУПКА ИЗ УГЛА ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА	71
6. Урош АЋИМОВИЋ БЕЗБЕДНОСНА КУЛТУРА – МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНО СРЕДСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА	93
7. Милан СТАНКОВИЋ УТИЦАЈ ПОРЕСКИХ ОЛАКШИЦА КОД ПОРЕЗА НА ЗАРАДЕ НА ПРИХОДЕ ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	107
8. Мирјана ИВАЗ КУПОВИНА ОБВЕЗНИЦА У ОКВИРУ ОМТ ПРОГРАМА: СПОРОВИ И ПРАВНЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ	123

УРЕЂИВАЧКА ПОЛИТИКА	135
СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА	139
УПУТСТВО АУТОРИМА	141

Др Ратомир АНТОНОВИЋ*

ЗАШТИТА ДЕЦЕ ОД ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА – УЛОГА ОБРАЗОВНИХ ИНСТИТУЦИЈА

Апстракт

Вршњачко насиље у образовним институцијама постаје све заступљенија појава. Однос међу децом у оквиру образовних институција постаје све бруталнији, а последице вршњачког насиља све страшније. Основни проблем овог рада је у нарушеним односима унутар вршњачке групе, из чега произилазе проблеми насиља, сексуалног злостављања, наношења лакших и тежих телесних повреда, константног психичког насиља и насиља у сајбер простору.

Циљ овог рада је да укаже на потенцијалне узроке који доводе до нарушавања односа унутар вршњачких група, који могу да буду ендемог и егзогеног карактера. Такође, у фокусу рада је превентивно – казнена улога образовних институција у борби са вршњачким насиљем. У раду се анализирају примери вршњачког насиља у свету и у Републици Србији, као и мере које се предузимају са циљем уређења односа унутар вршњачких група, заштите деце и сузбијању насиља међу децом и младима у образовним институцијама.

Кључне речи: насиље, сајбер насиље, вршњачка група, школа, породица.

1. УВОД

Вршњачко насиље се може дефинисати као поступање којим се другом лицу, које је обично млађе и слабије, наноси одређена штета у дужем или краћем временском периоду. Овај вид насиља се одвија у круговима школских установа и често на очиглед школске управе, запослених у школи и просветног кадра. Вршњачко насиље има различите манифестације, почев од физичког насиља, вербалног насиља (вређање, псовање и вербално омаловажавање), изопштавање појединца из вршњачке групе, уз отворено стављање до знања да у групи није добро дошао, као и кроз сајбер

* Научни сарадник, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Република Србија, antonovicr@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9134-6346.

насиље које се дешава у сајбер простору и резултат је информационо – технолошког прогреса који обележава епоху у којој живимо (Гојковић и др; 2011:201).

Насиље које највише упада у очи и тешко га је не приметити је физичко, јер су његове манифестације најгрубље. Исто тако, последице физичког насиља су најочигледније јер се могу јавити у виду лакших или тежих телесних повреда. Вербално насиље није толико уочљиво као физичко, ни по манифестацијама, а ни по последицама. Састоји се у вређању, омаловажавању, изношењу неистинитих и срамних тврдњи за некога или у ословљавању другог лица погрдним и увредљивим именима. Најчешће се вербалним насиљем потенцирају физички и други недостаци, мане и слабости неког лица. Изопштавање детета из вршњачке групе представља вид пасивног насиља, који се одвија кроз избегавање и маргинализацију детета, а уз јасно стављање до знања да је непожељно и да нико са њим не жели да се дружи (Антоновић, 2024: 130).

Вршњачко насиље најчешће има дубљу конотацију од пуког наношења повреде. Далеко је израженија потреба за потцењивањем, омаловажавањем, деградацијом и личним уздицањем тако што би агресор на туђој невољи градио своју доминацију. Однос жртва – агресор у овим вршњачким односима је заснован на несразмери у физичкој снази. Такође, код агресора се увек може уочити јака потреба да жртви наноси физички бол или психолошку патњу, што указује на умишљајно и врло намерно поступање. Насиље међу вршњацима има перпетуелни карактер и циљ насиља је да се код жртве створи осећај страха од поновног насиља према њему. Жртва живи у сталном страху, услед ког се затвара у себе, бежи из школе, попушта у испуњавању школских обавеза, а честе су и појаве психичких проблема и деструктивног и аутодеструктивног понашања (Југовић, 2011: 37).

Вршњачко насиље представља излагање деце негативном утицају друге деце у школским установама. Подаци указују на то да између 15 до 20 процената ученичке популације је било изложено неким видом вршњачког насиља. Насилници могу бити „типични“ и „лидерски следбеници“. Типични насилници су жељни личне доминације, те уживају у томе да друге, који су обично слабији од њих, злостављају и понижавају. Лидерски следбеници су они насилници који, у страху да се и сами не нађу у улози жртве, постају насилни и тиме се приближавају типичним насилницима, од којих имају страх. Следбеници постају насилни, иако по својој природи нису насилници, али се на тај начин приближавају насилницима и тиме купују за себе сигурност и заштиту од злостављања.

Интересантно је то да се жртве вршњачког насиља бирају претежно насумично, али се том приликом увек води рачуна да жртва буде слабија од агресора. Исто тако, жртве се бирају из редова нових ученика, који су се преместили из једне у другу школу и која су у процесу адаптације на нову школску средину. Ова деца се већ и овако налазе у стању страха од настале промене и суочавања са новом средином, те су због тога асоцијалнији и погоднији за напад. Деца која потичу из маргиналних

средина, социјално и економски угрожена, без родитељског старања, деца из мањинских и других осетљивих категорија, представљају најчешће мете напада вршњака. Карактеристично за понашање жртве у овим вршњачким односима је да су оне мирне, повучене, асоцијалне, многи од њих већ у себи имају неку врсту трауме, настале на личном или породичном плану. Теже остварују социјалне контакте јер имају одређену врсту страха од других људи и у социјалним контактима се осећају несигурно.

2. УЗРОЦИ ВРШЊАЧКОГ НАСИЉА

Кад се говори о факторима који узрокују вршњачко насиље, у обзир се мора узети чињеница да су починиоци аката вршњачког насиља врло младе и још неформирани личности. Реч је о младим људима који су у процесу психофизичког сазревања, те насилници прибегавају моделу насилника, како би заузели доминантно место у средини и тиме се заштитили од потенцијалних напада конкурената. При том, у обзир се морају узети личне карактеристике, интелектуалне способности, темперамент, психолошке особине и друге посебности својствене за сваку особу појединачно (Шаљић, 2017: 117).

На страни агресора међу вршњацима, уочљива је потпуна емоционална искљученост и немогућност саосећања и солидарности са жртвом. Емоционална слика насилника је на нивоу афективне, без способности разумевања и прихватања емотивних стања других лица (Smith, 2019: 49). Одсуство емоционалности се може приписати како ендогеним, тако и егзогеним факторима. У ендогене факторе се убрајају генетске карактеристике које условљавају екстровертност или интровертност, склоности ка агесији или анксиозностима, темпераментност и томе слично. У егзогене факторе се убрајају утицаји средине и деловање породичних, школских, социолошких и медијских утицаја. Свакако, треба истаћи да ендогени и егзогени фактори делују у садејству, те се одређено људско понашање може посматрати једино као финални продукт њиховог узајамног деловања.

Насилничко понашање у вршњачким групама, осим наведених фактора, може бити узроковано додатно животним навикама, околностима, може бити резултат васпитне запуштености и негативних друштвених појава са којима се млади често сусрећу. Деца данас имају негативне узоре и потпуно другачије вредности којима стреме. У први план су дошле вредности материјалног карактера, што ће рећи да млади данас цене и поштују једино оно што има велику материјалну вредност, док су неке духовне вредности обезвређене и потцењене. Да би достигли те високе материјалне циљеве, млади често прибегавају незаконитим радњама и пристају на различите компромисе, који на дуже време, не иду њима у корист.

Школе и образовне институције су место на ком се акти вршњачког насиља најчешће дешавају. Ризици који владају у образовним институцијама од вршњачког

насиља се могу класификовати у две групе: физичко–техничке и социо–психолошке. Физичко–технички немају конкретну рефлексију на вршњачко насиље, јер су ту фактори који се односе на природне непогоде, пожаре и друге сличне катастрофе. Социо–психолошки ризици зависе од социјалне слике образовне институције. Вршњачко насиље се убраја у сам врх социо–психолошких ризика, мада оно поприма и примесе безбедносног ризика.

На понашање деце и младих најкарактеристичније утичу породица, школа, вршњачка група, друштвена заједница и непосредно окружење (Газетић, 2022: 20). Заправо, сви ови фактори, егзогено утичу на децу и младе у садејству. Ендогени фактори, у заједничком деловању са егзогеним доприносе насилничком понашању. Овакво понашање је посебно изражено код деце у основним школама, а у средњим школама опада број случаја насилничког понашања. У средњим школама се отворено насиље замењује неким другим облицима и обрасцима насиља, што прати процесе интелектуалног развоја и сазревања младих људи.

3. САЈБЕР ВРШЊАЧКО НАСИЉЕ

Како се живот деце и младих у последње време преселио у виртуелни свет и како је добио све већу заступљеност на тзв. друштвеним мрежама, тако су се и појаве вршњачког насиља адаптирале на те новонастале прилике и добиле су свој нови израз у виду сајбер вршњачког насиља. Друштвене мреже представљају средство помоћу ког се сајбер вршњачко насиља најчешће спроводи. Иако врло популарне, нарочито код деце и младих, друштвене мреже су веома опасне због великих могућности злоупотреба и превара. Управо, из наведеног разлога, јавила се потреба да се ове злоупотребе које се врше преко друштвених мрежа и у сајбер простору инкриминишу и да се пропишу адекватне казне за починиоце.

Висок степен анонимности који друштвене мреже пружају својим корисницима уједно даје велике могућностима оним лицима, која су склона њиховој злоупотреби. Такође, на друштвеним мрежама има много младих и неискусних корисника, који не поседују адекватно знање, те су самим тим лака мета нападача. Ту свакако треба додати проблем слабог и недовољног надзора старијих над коришћењем савремених технологија, као и проблем незаинтересованости родитеља како њихова деца проводе време за рачунаром.

Сајбер вршњачко насиље се најчешће одвија преко друштвених мрежа, где насилници користе привилегије анонимности које мреже пружају. Насиље из школских клупа и простора се у последње време преселило у сајбер простор и тиме се оно не везује само за време проведено у оквиру школе, већ се може вршити стално, у континуитету. Сајбер насиље има велику популарност јер је доступно неограниченом броју корисника, те је јавно осрамоћење жртве далеко веће него у школском простору. Јавно ширење погрдних фотографија, садржаја, информација, увреда,

снимака и другог компромитујућег материјала је вид сајбер насиља, које за последицу има нарушавање угледа и части жртве.

Жртве сајбер насиља су лица са одређеним слабостима, било менталним, било физичким. Често се сајбер насиљу излажу деца са одређеним хендикепом или аномалијама, лица која живе у одређеној врсти социјалне изопштености или имају неку другу врсту сметње.

4. НАСИЉЕ У ШКОЛИ

Вршњачко насиље се претежно одвија у школи. Из те чињенице се издваја једна посебна подгрупа вршњачког насиља, а то је школско насиље. Ове појаве у школским установама у значајној мери деградирају школски и образовни систем, а такође, може се рећи да ове појаве имају висок степен друштвене опасности јер директно угрожавају најмлађе становништво једне земље. Школско насиље нарушава основне моралне и правне принципе и доводи у питање усмерење будућих генерација и њихово правилно васпитање. Што је виши степен школског насиља, то је показатељ кризе школског система (Живадиновић, 2024: 44).

Под школским насиљем не треба подразумевати само насиље међу ученицима, већ и насиље ученика према наставницима и обрнуто. Стога, школско насиље представља шири појам од појма вршњачког насиља јер обухвата и наставнике и евентуално насиље према њима или са њихове стране. Поред наставника, у ширем контексту, треба посматрати и насиље према и од стране ненаставног особља. Другим речима, школско насиље обухвата сва она лица која могу да се нађу у образовном процесу.

Гледано кроз време, школско насиље је раније ишло у потпуно другом смеру него данас – од наставника према ученицима. Наставници су имали врло строге методе образовања и васпитања, које су обухватале и конкретне мере физичког кажњавања ученика. Такав вид односа према ученицима је био општеприхваћен и сматрало се да је улога наставника не само да децу учи, већ и да их васпитава. Такав однос наставника према ученицима је био подржан и од стране државе, и од стране родитеља. Казнено – васпитне мере које су наставници легитимно спроводили су биле стајање у ћошку, клечање на кукурузишту или каменитој подлози, шибање које се спроводило суботом и ове мере су биле усмерене према непослушној деци.

Седамдесетих година прошлог века долази до либерализације односа наставника према ученицима, где ученичка права постају заштићенија, а права наставника бивају ограниченија. Већ идуће деценије, долази до појаве школског насиља, које је било толико експанзивно да је 1987. године у Европској унији морало да дође до организације јавних скупова на тему овог проблема. Земље попут САД, Велике Британије, Немачке, Шпаније, Белгије, Аустрије, Аустралије, Финске и Швајцарске су предњачиле у овом проблему.

Школско насиље, као и вршњачко, може да се манифестује у облику физичког, психичког и вербалног. Из школског насиља произилази појам школске нецивилизованости које обухвата свако понашање које одудара од понашања које је прикладно за школску институцију према школским правилима. Под нецивилизованим понашањем треба подразумевати иницирање конфликта, непримерених ситуација, отворено исказивање револта према школским обавезама, употреба неадекватног вокабулара, а све са намером подривања школе и образовног процеса који се у школи одвија. Овакво понашање је својствено неадаптираним ученицима, који имају асоцијалне обрасце понашања са израженом агесијом.

Обично се као разлог за школско насиље наводи губитак поверења у образовне институције. Међутим, виновници школског насиља су ученици који имају проблеме у савлађивању школског градива, те се за насилно понашање опредељују из немоћи што не могу са истим успехом да прате наставу као и други њихови вршњаци. Управо, ови ученици у неким алтернативним и субкултурним начинима понашања настоје да се истакну и да постану популарни у школској средини. Њихов циљ је да буду прихваћени од што већег броја ученика. Нарушавају званичне ауторитете које носи школа и образовни систем и настоје да поставе квази ауторитете, засноване на субкултури, насиљу, незнању и подривању система.

5. МЕРЕ ЗАШТИТЕ И ПРЕВЕНЦИЈЕ

Превенција представља суштину заштите деце од вршњачког насиља. Деца су млада бића, на која је још могуће позитивно утицати превентивним мерама. Превентивне мере морају бити усклађене са социјалним концептом, моралним начелима и принципима, а у превенцији суштинску улогу имају школа и друге образовне институције. На правилно усмерење деце школског узраста могу утицати спорт и спортска активност, као и примена радних терапија корисних ради стицања радних навика.

Превентивне мере морају бити усклађене са криминалним факторима који условљавају криминално понашање деце школског узраста. Криминални фактори могу бити општи, посебни и појединачни (Димовски и др. 2012: 180). Превентивне мере је могуће поделити на мере посебне и појединачне превенције. Ту се убрајају директне мере које су усмерене на решење одређених проблема, који могу бити здравствени, васпитни и социјални. Примењују се према малолетницима који имају потешкоћа у свом понашању и односу са средином, те им је потребно пружити помоћ и подршку.

Посебне и појединачне превентивне мере су директне мере усмерене на решавање одређених проблема код малолетних лица, који могу да буду здравствени, социјални и васпитни. Ови проблеми директно утичу на понашање и квалитет живота деце школског узраста. Мере превенције се морају прилагођавати конкретним

потребама малолетних лица, а успешност у њиховој примени се мери смањењем или повећањем стопе вршњачког насиља у одређеној школи или образовној установи у којој се мере примењују.

Секундарна превенција подразумева предузимање мера компатибилних по карактеру и по садржају и крећу најпре од идентификације насилничког понашања. Што раније утврђивање склоности ка насиљу код деце школског узраста, омогућује боље отклањање потенцијалних криминогених фактора и омогућује се боља превенција даљег насиља међу децом. Циљ је благовремено откривање и примена индивидуално прилагођених мера примењивих при сузбијању насиља код малолетних лица. Ова врста превенције се реализује уз помоћ стручних и професионалних лица и служби, као што су педагози, психијатри, социјални радници, али и образовне институције.

Специјална превенција обухвата мере уклањања узрока насилничког понашања и мере трансформације и ресоцијализације малолетних лица (Играчки, 2024: 121). Тиме се настоји минимизирању фактора који подстичу насилничко понашање код деце школског узраста, а ризици екстерног карактера потичу углавном из социјалног окружења и то школе, породице, вршњачких група и других.

Криминалистичко – политички концепт борбе против малолетничког насиља се заснива на што ранијем обрачуну са овом друштвеном појавом. Детету, које почиње да исказује насилно понашање је потребно на време посветити пажњу, јер тада долази до примарне криминалне инфекције. Ранији приступ превентивним мерама, даје боље резултате у сузбијању антисоцијалног понашања код деце и младих. Управо се из тог разлога указује да превентивним мерама треба приступити у поступку примарног криминалног инфицирања малолетних лица, јер у тој фази систем превенције може дати најбоље ефекте и на понашање младих се може најефикасније утицати.

Социјални концепт сузбијања малолетничког насиља је везан за активности центара за социјални рад, као и за концепт социјалне заштите деце и младих. Институције социјалне заштите имају превентивну улогу и функцију у односу према малолетним лицима. Конкретно, кад се ради о малолетним лицима која су у сукобу са законом, центри за социјални рад су у перманентној комуникацији са јавним тужилаштвима и судовима за малолетна лица и активно учествују при избору и реализацији васпитних налога и васпитних мера. Центри за социјални рад активно учествују при саслушању малолетних лица у судском поступку, израђују и достављају налазе и стручна мишљења која се односе на процену зрелости малолетника и дају процене породичних и личних прилика малолетника, као и процену ефикасности мера ресоцијализације малолетника и њихове реинтеграције у друштво.

Код заштитних мера и превенције, од значаја је развој моралних начела на страни малолетних лица. Логично је да су морална начела у директној контрадикцији са поступцима који представљају акте вршњачког и малолетничког насиља. Морал

има корективну функцију, те морална начела и норме указују на то које понашање јесте, односно које понашање није морално прихватљиво. Моралне норме полазе од идеје међусобног поштовања и уважавања људи, те он има и духовну и културну компоненту.

Однос деце према моралу се разликује у зависности од различитих развојних фаза код детета. У примарним фазама, код детета постоји једино страх од казне. Дете се понаша послушно јер се боји санкције. Оно у раним фазама не може имати свест о томе шта јесте, а шта није добро, те се зато каже да су мала деца аморална (Пејовић – Милованчевић, 2001: 58).

6. ШКОЛА У ПРОЦЕСУ ЗАШТИТЕ И ПРЕВЕНЦИЈЕ

Улога и значај школе и других образовних институција у једном систему је од изузетне важности. Школе имају образовну, културну и функцију интелектуално – емотивног развоја будућих генерација. У процесу образовања, деца и млади, осим неопходних знања и вештина за живот, добијају комплетну изградњу личности, како у физичком, тако и у интелектуално – психолошком слислу. Основне школе деца уписују у раном дечјем узрасту и проводе у њима осам година, што је суштински важан период у одрастању и усмерењу личности.

Да би школа заиста вршила ову виталну образовну функцију у друштву, потребно је да постоји добра едукованост и пожртвованост просветног кадра, наставни планови и програми морају бити прилагођени потребама ученика, школе морају бити добро структуриране, ученицима се морају осигурати услови за добро индивидуално и колективно напредовање, што се постиже кроз креативан и интерактиван рад, школа мора располагати адекватним простором и опремом, ученицима се мора пружати квалитетан наставни и ваннаставни садржај јер се једино на такав начин подстиче креативност, кооперативност ученика, наставника и родитеља, али и укљученост других значајних друштвених институција у процес образовања младих (Николић и др. 2020: 484).

Улога просветних радника у процесу усмерења деце и младих је од пресудне важности. Први и најважнији контакт деца остварују, после контакта са члановима породице, са просветним радницима при упису школе. На страни деце треба да постоји свест да просветни радници и родитељи заједнички раде на њиховом усмерењу и помажу им при савлађивању одређених препрека на које наилазе у процесу сазревања и одрастања. Такође, кооперација школе и родитеља мора постојати и код уочавања одређених девијација у понашању деце, јер се тиме најпре може постићи позитиван ефекат код отклањања таквих нежељених начина понашања.

Школе и образовни систем нису на задовољавајућем нивоу и њихова дисфункционалност је све више очигледна. Ученици немају потребног поштовања ни према школи ни према просветним радницима. Такође, ни просветни радници не

показују потребну жељу и потребу да се нађу за своје ученике, да се о њима старају и буду им савезници у превазилажењу проблема одрастања. Услед таквог лошег става, просветни радници деци не представљају узор, нити ауторитете, што је довело до значајног опадања угледа образовања. Ученици имају проблеме са апстиненцијом са наставе, великим бројем неоправданих изостанака, кооперација између школа и родитеља је такође опала, ученици се боре са апатијом и незадовољством, што се врло негативно одражава на квалитет учења и савлађивања школског градива. Све су чешћи сукоби ученика и просветних радника, а ти сукоби често надмашују вербалне, већ укључују и физички обрачун. Изостало је међусобно поверење ученика и наставника, чести су облици непедагошких поступака, нема међусобног уважавања, ученици чији родитељи припадају богатијим и угледнијим друштвеним слојевима уживају незаслужене привилегије, што изазива додатно незадовољство и бес (Вуковић, 2020: 119).

Школска превенција насилничког и делинквентног понашања деце и младих се може одвијати на примарном, секундарном и терцијарном нивоу. Примарна превенција је превенција која делује у односу на узроке малолетничке делинквенције и насилничког понашања. Претходно је потребно дефинисати узроке делинквентног и насилничког понашања како би превентивно деловање било правилно усмерено према њима. Мере примерне превенције су у неку руку мере социјално – политичког карактера, које се предузимају ради побољшања социјалних, економских и породичних прилика. Реч је о мерама помоћу којих се штити породица као друштвена институција.

Превенција на секундарном нивоу је превенција већ наступелих симптома малолетничког насиља. Усмерена је на породицу и породичне прилике и настоје да санирају последице дисфункционалних породица са нарушеним породичним односима. Такође, настоји се санирању тешких животних услова за раст и развој деце школског узраста.

Терцијарна превенција је усмерена на малолетнике који су већ дубоко загазили у свет криминала и који већ имају статус осуђиваних лица. Претежно се ради о малолетним рецидивистима и лицима код којих већ уложене мере ресоцијализације и превенције нису дале жељене ефекте. Код ових лица се са превенцијом најчешће није приступило на време, те су наступиле далекосежне последице.

7. ЗАКЉУЧАК

Вршњачко насиље представља један од великих безбедносних и правних проблема данашњице. Деца школског узраста у последње време исказују висок степен агресивности у међусобној комуникацији и односима, као и у односима са другим, много старијима од њих. Ниво агресивности код деце школског узраста је са временом све виши и виши и стиче се утисак да су деца све немилосрднија у својим

међусобним контактима. Управо, из тог разлога, јавност све чешће може да чује и прочита информације о озбиљним телесним повредама које су ученици међусобно један другом нанели, као и о тежим психичким последицама које су наступиле као резултат континуираног злостављања унутар вршњачке групе.

У самом раду, даје се приказ фактора који утичу и доприносе стварању насилничког понашања на страни деце и младих у школским и образовним институцијама. Приказани су ендогени и егзогени фактори који делују у садејству и доприносе насиљу у школским установама. Такође, указано је на елементарни проблем ерозије квалитета у раду и усмерењу образовних институција, као и у квалитету и ентузијазму наставног кадра који ради са децом и младима. Управо, у том и таквом односу треба тражити узроке за агресију на релацији ученик – наставник јер је нестало било каквог односа поверења и поштовања који је раније био присутан на тој релацији.

Такође, дат је аналитички приказ случајева насиља у школама, уз анализу свих потенцијалних начина вршења аката насиља, што директних, што индиректних, (зло)употребом савремених информационих технологија, те се дошло до закључка да су малолетни насилници углавном лишени емоционалног приступа жртви, већ насиље претежно врше ради личног доказивања и истицања у школској средини.

Посебна пажња у раду је посвећена заштитним и превентивним мерама. Код проблема вршњачког насиља, од кључне важности је питање заштите деце школског узраста и превенција насиља које се код деце школског узраста јавља. Улога школе и образовних институција је посебно важна јер школа у сваком систему ужива, или би бар требало да ужива углед и поштовање. Деца се од раног узраста сусрећу са школом, правилима понашања у школи, улазе у социјалне контакте са својим вршњацима и просветним кадром и управо у школи стичу прва искуства и знања. Школа са својим полугама образовања и васпитања има капацитет да врши заштитну, али и превентивну улогу у односу према деци. У будућности је једино потребно порадити на уздизању угледа школе и просветних радника, подизању одређених критеријума у образовању и побољшању положаја образовних институција.

ЛИТЕРАТУРА

Антоновић, Р. 2024. *Кривичноправни положај деце и малолетних лица – делинквенција, превенција и казнена политика*, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић;

Вуковић, С. 2020. *Превенција криминала*, Криминалистичко – полицијски универзитет, Београд;

Газетић, Д. 2022. *Узроци, последице и превенција вршњачког насиља у школи*, Универзитет у Нишу, Ниш;

Гојковић, В; Вукичевић, Ј. 2011. „Вршњачко насиље – bullying код учесника средњих школа“ У: *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања* (ур. Б. Кнежић; И. Стевановић), Београд;

Димовски, Д; Мирић, Ф. 2012. „Политика сузбијања малолетничке делинквенције као детермината друштвеног развоја“, *Анали пословне економије*, св. 1, Бања Лука;

Живадиновић, Т. 2024. „Вршњачко насиље – превентивна улога породице и школе“, *Правне теме*, Департман за правне науке Универзитета у Новом Пазару;

Играчки Ј. 2024. „Узроци, последице и превенција вршњачког насиља“, *Правне теме*, Универзитет у Новом Пазару;

Југовић, А. 2011. „Превенција суицида младих“ У: *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања* (ур. Б. Кнежић; И. Стевановић), Београд;

Николић, Н; Антонијевић, Р. 2020. „Образовање као фактор културне репродукције и културне продукције“, *Баштина* број 51, Институт за српску културу Приштина – Лепосавић;

Пејовић – Милованчевић, М. 2001. *Поремећај понашања деце и омладине – морални и психопатолошки фактори*, Задужбина Андрејевић, Београд;

Smith, P. 2019. *Psihologija vršnjačkog nasilja, kako sa nasilništvom u školi?*, Psihoplos Institut, Novi Sad;

Шаљић, З. 2017. *Превенција антисоцијалног понашања ученика – шта и како радити у школи*, Институт за педагогију и андрагогију, Београд.

Ratomir ANTONOVIĆ, Ph.D

Research Associate, Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić, Republic of Serbia,
antonovicr@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9134-6346.

PROTECTING CHILDREN FROM PEER VIOLENCE – THE ROLE OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary

Peer violence in educational institutions is becoming an increasingly common phenomenon. The relationship between children within educational institutions is becoming increasingly brutal, and the consequences of peer violence are becoming increasingly terrible. The main problem of this work is the disrupted relationships within the peer group, which results in problems of violence, sexual abuse, infliction of minor and serious bodily injuries, constant psychological violence and violence in cyberspace.

The aim of this paper is to point out potential causes that lead to the disruption of relationships within peer groups, which can be endogenous and exogenous in nature. The paper also focuses on the preventive and punitive role of educational institutions in the fight against peer violence. The paper analyzes examples of peer violence in the world and in the Republic of Serbia, as well as measures that are taken with the aim of regulating relationships within peer groups, protecting children and combating violence among children and young people in educational institutions.

Key words: violence, cyberbullying, peer group, school, family.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34

ЗБОРНИК радова / Универзитет у Приштини, Правни факултет =
Collection of papers : scientific journal / University
of Priština, Faculty of Law ; главни и одговорни уредник Душко
М. Челић. - 1991- . - Косовска Митровица : Правни факултет
Универзитета у Приштини, 1991- (Краљево : Кварк). - 24 cm

Доступно и на: <https://pravni.pr.ac.rs/zr/>. - Полугодишње. - Варијантни
наслов од 1996. Зборник радова Правног факултета у Приштини. - Је
наставак: Përmbledhje punimesh - Fakulteti juridik (Prishtinë) = ISSN 0351-
577X. - Друго издање на другом медијуму: Зборник радова Правног
факултета у Приштини (Online) = ISSN 3042-2892
ISSN 0354-6543 = Зборник радова Правног факултета у Приштини
COBISS.SR-ID 112451847